

"מפרי הארץ"

"הכנה לימי הזנוכה"

דרשות ר"י אבן שועיב פרשת ויהי מקץ: ובראות היונים הרשעים מעלת המנורה וכי היא טוב הצפון לישראל הרומזות לענייני גדולים שנתקשה משה בענייניה, טמאו השמן מלבד צלוחית אחת שהיתה מונחת בארגז אחד עם חותמו של כהן גדול והיה בה שמן ליום אחד, והקב"ה עשה נס בה. ולהיות עדות בישראל נתוסף בה שמן לכל יום עד ח' ימים, והצלוחית לא היתה מחזקת שמן אלא ליום אחד, והשם היה מחדש בכל יום ויום נס עד שמנה ימים שהם כנגד שמונת ימי הסוכות עד ח' חג עצרת, ולכן יש באלו הימי' הלל גמור. כי בכל יום ויום נתחדש נס כמו בסוכות כי כל יום רומז לענין מחודש.

והם שלשה מנורות חלוקות. מנורת משה רבינו ע"ה ומנורת זכריה ומנורת מתתיה. הב' ממשה וזכריה היו מז' נרות אל כל אחת ואחת ואותה של מתתיה דהיינו זאת של חנוכה ח' נרות. האחת כנגד העולם הזה והאחת כנגד זמן המשיח שהם שבעה רמז לשביעיות. כי ששת אלפים שנה היו עלמא והז' כולו שבת. ומנורת מתתיה מן ח' נרות לעולם הבא דכתיב למנצח על השמינית, והנה שמיני חג עצרת כי הוא היובל הגדול כלו קדוש, ויום השבועות הבא בשבוע הח' אחר שספרנו שבע שבועות, ובעבור כי השמן רומז לדבר עליוני הבא מן החכמה שהיא הגולה שראה זכריה שהיו יוצאין ממנה שבעה ושבעה מוצקות כי אין מלת הז' האחר מיותר, כמו שאמרו ז"ל שהוא כמו אל החצר החיצונה כי בכאן הוא צריך.

וכמו שפירש הרמב"ן ז"ל כי ז' ז' הם ז' פעמים והם מ"ט מוצקות כנגד מ"ט שערי בינה שנבראו בעולם. ולכן אמרו חכמים ז"ל הרגיל במצות נר חנוכה הויין ליה בנים תלמידי חכמים. וכמו שאמרו רב הונא הוה רגיל דחליף וכו', ועל זה אסרו להשתמש לאורה. ואפילו תשמישי מצוה, ומצותה בסוף השקיעה לא בשקיעה ממש לקיים, לא ימיש מלמד שעמוד הענן משלים לעמוד האש.

ספר נר מצוה: (חלק ב) ועוד יש לפרש, כי זמן הדלקה הוא אחר שתשקע החמה, מפני שהדלקת הנר הוא בשביל שעשה השם יתברך להם ניסים בנרות. והיום הוא מיוחד להנהגת העולם בטבע ובמנהגו, והתחלת הלילה שהוא אחר היום, מורה על הניסים, שהם הטבע, והלילה הוא מיוחד ביותר לניסים. ודבר זה מבואר בכמה מקומות כי הלילה הוא מיוחד לניסים. ולכך אחר היום, ששקעה החמה, ראוי להדליק הנרות על הנס שעשה עמהם, והוא אחר הנהגת הטבע. אבל אם לא הדליק אחר שקיעת החמה, אין זה אחר הנהגת הטבע.

וכמו שקבעו ימי חנוכה ח' ימים, ופרשנו כי השמיני הוא על הנהגת הטבע, ואל הטבע שייך שבעה, כנגד שבעה ימי בראשית, שבהם נברא הטבע, שהוא הנהגת העולם. והשמיני הוא מיוחד אל מה שהוא אחר הטבע, כמו שהם כל הניסים. וכן היום הוא מיוחד להנהגת העולם הזה הטבעי, והלילה הוא מיוחד אל הדבר שהוא אחר הטבע. וכן אמרו במדרש כי הלילה הוא מיוחד לאחר הטבע. וכן אמרו ז"ל (עירובין סה א) לא איברי סיהרא אלא לגירסא. וכל זה מפני כי התורה אינה טבעית, רק היא תורה אלקית. לכך, אחר שקיעת החמה הדלקת הנרות. והנה לפי הטעם הזה, בודאי אם לא הדליק משתשקע החמה עד דכליא רגל מן השוק, אינו מדליק. לכך יש להחמיר ולהזהר בזה.

אמרי אמת: (חנוכה) איתא בשפת אמת (תרל"ג ליל ו) בשם אאז"ל על הגמרא (שבת כא ב) פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה שאף הנפשות שאין להם עליה בשבת יכולין לעלות בחנוכה ונפש נוטריקון נר פתילה שמן, זהו שאמרו אסור להשתמש לאורה היינו שאין להאור שייכות לחיצוניות, ולכן המצוה להדליק על פתח הבית מבחוץ ומשמאל ולמטה מעשרה כדי שיוכל כל אחד להטות את עצמו בקל ולהתעלות לתורה, וזהו שאיתא (במדבר ח ג ברש"י) להגיד שבחו של אהרן שלא שינה היינו שהפעולה בהדלקת הנר היא לכל אדם כפי מה שהוא.

שם משמאל: (מקץ) ונראה שדוגמת שני אלו מדרגות יוסף י"ל נמי בנרות חנוכה שמדליקין על פתח הבית מבחוץ. דהנה היונים היתה בהם חכמת הפילוסופיא שמוצאה הי' מכתבי שלמה המלך ע"ה שהגיעו לידם אחר חורבן בית ראשון, אבל נלקו בידם בחסר ויתיר וחילוף עד שהתערבו עמהם דעות כוזבות, ומ"מ עצם החכמה היא טובה אלא שנתערבו בה חלקי הרע. וכשגברו מלכי בית חשמונאים ונצחום לקחו מהם את כח החכמה והכניסוה לקדושה, וזה שהי' הנס לפועל דמיוני בשמן המנורה, כי שמן הוא בחי' החכמה והרוצה להחכים ידרים.

וזה שתקנו להדליק נרות חנוכה על פתח ביתנו מבחוץ כי אש יש בה שני ענינים ששורפת ומכלה, וגם מאירה והיא רמז לחכמת היונים, שהאש שורפת מהם את חלקי הרע שנתערבו בהם, והוא ענין להבה תלהט רשעים, שם יוסף ע"ש האסיפה עד שנשארה עצם החכמה בטהרתה, והיא מאירה את רה"ר והיא התפשטות אור אלוקי המלוכש בטהרת החכמה ברה"ר עלמא דפרודא חוץ מגבול הקדושה. והנה זה ששורף את חלקי הרע הוא מעין יוסף ע"ש האסיפה וזה שמאיר לרה"ר הוא מעין יוסף ע"ש הוספה. וי"ל שזה טעמא דב"ה שמוסיף והולך.

גוט שלבת

"מפרי הארץ"

הלכה

אורז זויים

א' שכח לברך אחר שהדליק נר אחד
האם יברך?

תשובה: יברך. (עיין סימן תרע"ו)

ב' נזכר שלא בירך לאחר שהדליק את
כולם האם יברך?

תשובה: יברך רק שעשה ניסים וביום
הראשון גם שהחיינו. (עיין סימן תרע"ו)

יורה דעה

א' האם מותר לעשות סופגניות חלביות
בכמות גדולה?

תשובה: מותר ומעיקר הדין אינו צריך
הכר. (עיין סימן צ"ז בפתחי תשובה שם)

ב' האם עשיית סופגניות חייבת
בהפרשת חלה?

תשובה: יפריש בלא ברכה. (עיין סימן
שכ"ט)

אבן העזר

א' האם חתן צם ביום חופתו
בחנוכה?

תשובה: לא צם. (עיין סימן ס"א)

ב' חתן האם אומר וידוי במנחה?

תשובה: אומר. (עיין סימן ס"א)

חושן משפט

א' הדליק בשמן או בפתילות גזולות
האם יוצא ידי חובה?

תשובה: צ"ע ולכתחילה ידליק שוב. (עיין
סימן תרע"ג)

ב' הדליק בחנוכה או בכוסיות גזולות
האם יצא ידי חובה?

תשובה: יצא דאינו גוף המצוה. (עיין סימן
תרע"ג)

"פרשת וישלח"

והבור רק אין בו מים

משך חכמה: והבור ריק, אין בו מים. הרואה מקום שנעשה לו נס מברך "ברוך שעשה לי נס במקום הזה". הפירוש כדברי אבודרהם, דוקא שיצא מדרך הטבע. והא דמברך על נר חנוכה, משום שנעשה נס בפך השמן, שזה נגד הטבע. והנה עקר הנס לנצחון מלכות אנטיוכוס, וישראל קיבלו מלוכה מאתיים שנה, ולזכרון צריך להאיר נרות, ולזה סגי בחזותא בעלמא. אך להורות על נס פך השמן צריך דוקא דיהא 'שלטא ביה עינא' - תוך עשרים אמה. ורמז לזה שהיה מאיר בתוך ההיכל, ופתחו של היכל גבוה כ' אמה.

והרואה מקום שנעשה לו נס מברך "ברוך שעשה לי נס במקום הזה". הפירוש כדברי אבודרהם, דוקא שיצא מדרך הטבע. והא דמברך על נר חנוכה, משום שנעשה נס בפך השמן, שזה נגד הטבע. והנה עקר הנס לנצחון מלכות אנטיוכוס, וישראל קיבלו מלוכה מאתיים שנה, ולזכרון צריך להאיר נרות, ולזה סגי בחזותא בעלמא. אך להורות על נס פך השמן צריך דוקא דיהא 'שלטא ביה עינא' - תוך עשרים אמה. ורמז לזה שהיה מאיר בתוך ההיכל, ופתחו של היכל גבוה כ' אמה.

והנה ביוסף אמר רבי תנחומא במדרש (בראשית רבה פרשה ק, ח) שבשעה ששב יוסף מקבורת אביו, שהציץ בבור, ולשם שמים נתכון - לברך 'ברוך שעשה לי נס במקום הזה'. ועיקר הנס הוא מה שהעלוהו מהבור, ומסיבות ההשגחה נעשה לשר על כל מצרים. אך הברכה צריך לברך על דבר יוצא חוץ מהטבע. וזה שאמר ר' תנחום (שבת כב, א) 'אבל נחשים ועקרבים יש בו', והיה נס יוצא מטבע העולם, ולזה בירך 'ברוך שעשה לי נס'. ולזה נסמכו שני מאמרי ר' תנחום - הוא רבי תנחומא דבמדרש, כידוע - להורות שבחנוכה וביוסף הנס היה הסבות מההשגחה נצחון ומלוכה, רק שהברכה היתה כאן על הבור שלא הזיקוהו נחשים, וכאן על פך השמן.

ו: מה אורך החוטים לעיכובא והאם זה מהתורה?

תשובה: מהתורה כל שהוא ומדרבנן י"א ד' גודלים וי"א מב' גודלים וכן נוהגים וצ"ע לדינא אם הוא לעיכובא.

ז: האם מודדים האורך לפני הקשירה או אחרי הקשירה כולה או אחר כריכת חוליה הראשונה?

תשובה: אחר הקשירה כולה ובדיעבד אם מדד אחר חוליה ראשונה צ"ע למעשה.

ח: מהיכן מודדים?

תשובה: מהקשר הראשון הסמוך לבגד.

ט: היכן מקום הנקב ומ"ה אם כשקשר נתקפל הבגד ומ"ה נקרע אח"כ הנקב וירדו הציציות?

תשובה: לא למעלה מג' אצבעות ויזהר להתחיל תוך ג' אצבעות ואם אח"כ נתקפל הבגד או ניקרע אם תלאן כדין כשר.

י: מה מניין החוטין ומנלן מ"ה הוסיף או גרע?

תשובה: לכל כנף ארבעה חוטין ויתחבם בכנף ויכפלים לשמונה דכתיב גדילים גדיל משמע שתיים וגדילים ארבעה ואם הוסיף לשו"ע פסול ויש חולקים ובדיעבד יכול לילך בהם אבל מיד כשיוכל יתקנם ואם גרע לכולי עלמא פסול.

א: אמירה או מחשבה בתחילת העבודה האם מועילה והאם זה מדין כל העושה ע"ד הראשונה?

תשובה: מועילה ואם אמר שכל הטויה שיטוה יהיה לשם ציצית בודאי מועיל ולא צריך לטעם כל העושה ע"ד הראשונה עושה.

ב: מ"ה אמירה באמצע העבודה באיזה אופן מועיל?

תשובה: לא מועיל למה שנטוה כבר ואם בתחילה חשב אך לא אמר בפרוש יש לצדד להקל.

ג: אמר לאישה טווי לי לשמה האם מועיל כשחשבה וכשלא חשבה?

תשובה: מועיל רק כשחשבה.

ד: נאמנות – האם נאמן לומר שעשה לשמה גוי חש"ו אשה מומר לתאבון מומר להכעיס?

תשובה: גוי וחש"ו לא אשה כן מומר לתאבון כן ולהכעיס לא.

ה: האם טוב לקשור החוטים בסופם?

תשובה: טוב לקשרם שלא יתפרקו וי"א שיתר טוב שלא לקשור ונכון להחמיר אם הם שזורים יפה שלא שכיו שיתפרקו.

"מפרי הארץ"

"מבלית הוועד"

מהרב אברהם יונה שליט"א

"הדלקת נרות חנוכה" "כהדלקת המנורה במקדש"

חז"ל תיקנו מצוות הדלקת נרות חנוכה משום פרסומי ניסא, ולכן רוב דיני ההדלקה הם כדי שהנס יתפרסם כראוי. אמנם **בדינים רבים** - הראשונים והפוסקים ביארו שהם נתקנו כדי להשוות את הדלקת נרות חנוכה להדלקת המנורה במקדש. ויש לבאר בזה ג' טעמים:

טעם א: זכר לנס שנעשה במנורה: הדלקת הנרות היא זכר לנס שנעשה בהדלקת המנורה במקדש, ולכן תיקנו בהדלקה דינים כמו המנורה, שעל ידי זה זוכרים יותר את הנס שנעשה בה. **ולפי זה השוואת** הדלקת הנרות למנורה הוא חלק ממצות פרסום הנס, ואם כן יש להדר להשוות אותם כפי האפשר.

טעם ב: ההדלקה נחשבת כהדלקת המנורה: חז"ל נתנו להדלקת נרות חנוכה גדר כמו הדלקת המנורה במקדש¹, ולכן ראוי לקיים בהדלקת הנרות את כל הדינים שאפשר לעשות כמו המנורה. **האחרונים**² הוכיחו יסוד זה מהמדרש³ על הפסוק "בהעלותך את הנרות" שהקב"ה אמר למשה להגיד לאהרן שהקרבנות נוהגים רק בזמן בית המקדש אבל הנרות קיימים לעולם. וביאר הרמב"ן⁴ שהכוונה על נרות חנוכה שנוהגים אף לאחר החורבן⁵. וכן הראשונים הסמיכו את פסוקי המנורה על נרות חנוכה⁶.

ובגמרא⁷ כתוב 'לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה', וביאר הרא"ם⁸ ש'קבעום' היינו שקבעו לדורות את ההדלקה של המקדש בנרות חנוכה! ולפי זה גם ההשפעות והמעלות שהיו במנורה, נמצאים היום בהדלקת נרות חנוכה⁹.

טעם ג: להתעסק בדיני המנורה: ה"ב"ח¹⁰ כתב שיעקר הגזירה בחנוכה היתה לבטל מהם את עבודת בית המקדש, כיון שהתירשלו בעבודה. וכשחזרו בתשובה ומסרו נפשם על העבודה, הושיעם ה' על ידי הכהנים עובדי העבודה.

והוסיף שלכן הנס נעשה במנורה, תחת אשר מסרו נפשם על קיום העבודה. **ויש לומר** שלכן תיקנו דינים רבים בנרות חנוכה כמו הדלקת המנורה, כדי להזכיר ללמוד ולהתעסק בדיני המנורה (וכן בשאר דיני המקדש), ולתקן את ההתירשלות בעבודה שזה גרם את הגזרות¹¹.

ולפי זה בזמנינו: שאין לנו את בית המקדש ויש גזרות רבות, חובה כפולה למסור נפש להתעסק בדיני המנורה ושאר דיני המקדש להראות שאיננו מתירשלים בעבודה.

ובזכות המסירות נפש לעסוק ולעייין בדיני העבודה והמנורה, נזכה בקרוב לתשועה גדולה ופורקן כהיום הזה, ויתקיים בנו "אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו מהרה לאורו".

לאור הדברים האמורים כאן, ניתן להשיג חוברת ייחודית – 'בהעלותך את הנרות' אשר בה קל"ח דינים ומנהגים בהדלקת נרות חנוכה הדומים להדלקת המנורה במקדש. בטל: 03-6189607, ובמייל: T8429433@GMAIL.COM

¹ והטעם שכל ישראל מדליקים נרות חנוכה אף שהם זרים, י"ל שגם הדלקת המנורה כשרה בזר כמו שכתב הרמב"ם בי"מ ט' ז', ולדעת הראב"ד כשר בדיעבד.

² עי' פרי צדיק חנוכה אות ז', שפ"א חנוכה שנת תר"מ (ד"ה אא"ז) ותרל"ג (ד"ה מצות). שו"ת חקל יצחק או"ח ג' ד', פחד יצחק חנוכה מאמר י"ב אות י"א, משנת ר' אהרן ח"ג עמ' ס"ז ח"ד עמ' קכ"ז, שפתי חיים ח"ב עמ' ק"ל, נר תמיד (הגר"א וינטרוב) עמ' י"ד, הליכות שלמה מועדים פ"ג הערה 2. וע"ע ירח למועדים (הגר"י אולשין) חנוכה מאמר י"ד, ימי חנוכה (להגר"ד כהן) מאמר כ"ד, שדה אברהם מועדים (הגר"א קוק) שהאריכו בזה.

³ במדבר רבה ט"ו ו', תנחומא בהעלותך ה', וילקו"ש שם.

⁴ ריש פ' בהעלותך, וכן ברוקח שם. וכ"כ בזית רענן (למ"א) על הילקו"ש שם.

⁵ [הנפש החיים ש"א פכ"ב כתב שלא יכלו לקבוע מצוות חנוכה בלי סמך מהמקרא כיון שאין נביא רשאי לחדש דבר, וציון למדרש הזה]. ואינו רק כעין דין נשלמה פרים שפתינו או הלומד כאילו הקריב, שהרי עניינים אלו שייכים גם בקרבנות והרמב"ן כתב שהקרבנות בטלים והמנורה לא בטילה, ומוכח שנחשב כהדלקה מממש! ועי' ספר עניינו של יום ח"א פמ"ז (עמ' שכ"ט).

⁶ בעל הטורים ר"פ בהעלותך על הפסוק בהעלותך את הנרות, וברמב"ן שם בשם מגילת סתרים לרנ"ג, וברוקח ריש הלכות חנוכה ובסוף פרשת אמור על הפסוק "ויקחו אליך שמן זית זך".

⁷ שבת כ"א ב'.

⁸ על הסמ"ג הלכות חנוכה (בסוף המ"ע). הובא בב"ח או"ח תר"ע ג'. ומתוך בזה מדוע לא הזכירו בגמ' את ההדלקה שהיא העיקר.

⁹ בשבת כג: כתוב הרגיל בנר הוי"ן ליה בנים תלמידי חכמים, ופירש"י נר שבת וחנוכה. אמנם הבה"ג הר"ח הרא"ש הר"ן והעין יעקב גרסו בגמ' רק נר חנוכה. וי"ל על פי הגמ' ב"ב כה: הרוצה להחכים ידרים וסימנך מנורה בדרום, [ובתרגום יב"ע שמות מ' ד' כתב שבמנורה גנוז החכמה שמשולה לאור, ובחומש הגר"א ר"פ בהעלותך מובא מהגר"א בכמה מקומות שבמנורה כלול נ' שערי בינה], וכיון שהדלקת הנרות היא כהדלקת המנורה לכן הוי"ן ליה בנים ת"ח. וכ"כ הנצי"ב בהרחב דבר ר"פ בהעלותך.

¹⁰ או"ח ס"ס תר"ע.

¹¹ כעין זה כתב בספר מעשי למלך על הרמב"ם בית הבחירה פ"א ה"א סק"י (ד"ה ולדעתי) לתרץ את קושית הט"ז תרפ"ח א' מדוע לא עשו זכר למקדש בנס חנוכה כמו שעשו בפורים. ותיירץ שבנר חנוכה כל מה שעושים הוא בשביל הנס שנעשה במנורה שבמקדש, ואין לך זכר למקדש ודרישה לציון יותר מזה [ולכן עשו רק זכר למנורה ולא לשאר הנסים].

וק"ק שתקנת נרות חנוכה היתה בזמן המקדש ולא היה צריך לעשות זכר למקדש. לכן ביארנו ע"פ הב"ח שאינו משום זכר למקדש, אלא כדי ללמוד את דיני המקדש והמנורה.